

պատիժ . միւս կողմէն վայրենաբարոյ
և անխիղճ քիւրտն իւր հնայեալ ու
խախտութեամբ խեղճ և անտերունջ
գիւղացի հայուն վրայ ինկած գազա-
նաբար զայն կը գիշատէ , խղճուէ Հայն
կը կողոպտուի , կը զրկուի , կը հարբս-
տահարուի , և կը խողխողուի և արիւ-
նաթաթաւ 'ի գետին փռուած' գթու-
թիւն կ'աղաղակէ , օգնութիւն կը հայ-
ցէ բարբարոսաց դէմ , բայց իւր ձայ-
նը իւր կոկորդին մէջ խղզուելով ան-
լըսելի կը մնայ , որով հակառակորդն
քաջալերուելով իւր բարբարոսութիւ-
նը տւելի զայրագին կոկսի 'ի գործ դը-
նել . Մի կողմէն վատիկանի ջերմն-
աւանդ սպասաւորներն ամեն տեղ սը-
պրդդելով վշտահար Հայուն ամեն գիւ-
րութիւն կը խոտաւանան և սոսապատիր
խոտաւումներով գուն գործեն ձգել
զայն Փափականութեան վճին մէջ .
միւսկողմէն ամերիկայի միսիօնարք մար-
դասիրութեան և բարեպաշտութեան
պատրուակու , ծածկելով իրենց քա-
ղաքական նպատակը պարզամիտ ժու-
ղովրդեան սիրտը կը պլտորեն , հա-
ւատք կը խախտեն , միտք կորսան կը
գերեն և կը ջանան զայն մայրենի եկե-
ղեցիէն հեռացնելով , խորդացնել :

Երուսաղէմայ մէջ Հայոց իրաւունք-
ները կը բռնաբարուին , Ս . Տէրէքը կը
յափշտակուին , Յոյնը կը բռնանան և
տեղւոյն Վառաժարութիւնը փոխանակ
իրաւարար լինելու մինչեւ անգամ զի
նու զօրութեամբ մեր արգար իրաւ-
ւունքները Յունաց ազգին ոտնակոխ
ընել կը տայ չք գիտեմ 'ի՛նչ իրաւամբ :
Ահա այս ամենը Աշխաթին Վարչու-
թիւնը կը տեսնէ կը լսէ բայց դարման
մը չունի , և ինչպէս կրնայ ընել , քա-
նի որ նախ ինքը բժշկութեան և դար-
մանի կը կարօտի և բուժող չի գտներ
ահա այս ամենը տեսնելով ճշմարիտ
ազգասէր սրտերն կարգահատին կը

մերմբին և ողորմ ձայնով կ'աղաղա-
կեն թէ 'ի՛նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը ,
ո՛ւր պիտի երթանք այս ընթացքով
պիտի զգաստանանք , և ո՛վ պիտի լինի
մեր փրկիչը :

Ս . Գ . Շահանեան
Երեւոյցի :

Ա Ռ Ո Ղ Ջ Ա Կ Ա Ն

(Հարուսակութիւն , աւետ թիւ 9 .

Դ .

Արեւի որդեակբ իմ , որ և իցէ կիրք
ձեր սրտին մէջ նոր և անսովոր շարժու-
թիւն մի կը պատճառեն , այն շարժու-
թիւնը կը խռովէ ձեր հանգարտութիւնը ,
զոր օրինակ . բարկութեան ժամանակ
ձեր սիրտը կը թնթայ և կ'սկսի արագ
արտգ բաբախել , արեան հեղիկ ու
հանգարտ չընանք կը շփոթի և կ'ըստի
արագ կատարուիլ . մաղձը կը յուզի ,
կը բորբոքի և կը բարձրանայ կամ ետ
քաշուելով կը կծկուի և կը զայրանայ .
միջագին մառախլապատ գոլորշի մի
ձեր ըղեղին կը զարնէ , ձեր խորհուր-
դը կը շփոթէ և ուղիւ գտներու կա-
րողութիւնը ձեզմէ կ'առնու . այսպիսի
ներքին բուռն շարժութիւնք բնութե-
կարգը կը խանգարեն և կը պատճառեն
խելագարութիւն , անդամալուծութիւն ,
կաթուած և ջղային ընդհանուր տկա-
րութիւն . Մինչեւ անգամ մեծիմաստն
Սենեքայ " Բարկութիւնը յանկարծա-
կան մահուան առիթ է " , կ'ըսէ : Ա-
մեն կիրքեր ալ ահա այսպիսի տիտուր
ու ցաւալից արդիւնքներ յառաջ կը
բերեն , բայց մանաւանդ ցանկութեան
կիրքը , որ իւր սպառիչ զօրութեամբը
մարդկային կենաց ցեցն ու գովելի
յատկութեանց կողոպտիչն է :

Պատմութիւնը քանինե՞ր կը ներկայացընէ մեզ այս ամենուն տպացոյց . ոմանք իրենց բարկութեան կրից ահաւոր շանթերը կուրորէն թափած են իրենց բարեկամին, աշխատին, եղբորը և մինչեւ իսկ իրենց ծնողաց վերայ և իրենց կէանք տուողին կեանքը վերցուցած են յամօթ և ի նախատինս իրենց անմարդավայել սրտին . քանինե՞ր բարկութեամբ յանկարծ խուլ եւ համբարձած են, ոմանք անդամոյցած եւ զած և ոմանք իսկ յանկարծակի ինկած ու մեռած են :

Միթէ չէ՞ր գիտէր որ շատերը երկեղի կիրքէն մէկ վայրկենի մէջ ծերացեր են, յանկարծ մազերնին ձերմկելով :

Չէ՞ր գիտէր որ շատերը աստիկ ուրախութեան պատճառաւ յիմարանոցներն երթալ գարմանուելու ստիպուեցան, և շատերն իսկ յանկարծական կաթուածով իրենց ուրախութեան աւարկայն չը վայելած ինկան նուազեցան և երկարատեւ հիւանդութիւն կրեցին կամ խտրեց մեռան :

Ո՛հ, և միթէ ամէն օր գիրար չէ՞ր տեսներ ու սոսկար ո՞վ ցանկատէր վաւառաներ, որ գերեզմանէ փախած կը մանր գարձեր էր :

Եթէ բժշկական տարեգրութիւնքը քննէք, աշխարհի մէջ անժամանակ մեռնողներուն հարիւրին իննսունը հեշտախտութեան պատճառաւ պիտի գտնենք :

Ցանկութեան կիրքը գրգռելով, կամ լոկ հեշտական խորհուրդներով վարակելով ուրիշ ամեն տեսակ կիրքերու տէս ներքին գործարանաց ընթացքը կը շփոթի . ընդհանուր ջրային դրութիւնը կը ցնդի ու կը խանգարի, այս ջրային խանգարումը երբեմն այն աստիճան կը հասնի որ հոգեկան կարորութեանց կը դպչի եւ այն ատեն

գրեթէ բժշկութիւնն անհնարին կը լինի . Նորածեւութեան, մօտայի, հետեւող յիմար երիտասարդք եւ երիտասարդուհիք, կարծես թէ իրենց պարծանք մի է ջրային հիւանդութիւն ունենալն . մօտայի կարգն են դասած . իրենց ուրիշ թեթեւային յիմարութեանց պատմութեան հետ նաեւ ջրային հիւանդութիւն ունենալին ալ կ'ըսեն պարծանք ու չէ թէ զղջմամբ, սրով մարդուս կարեկցութեան զգացումն ալ կը տպաւեն :

Հեշտասիրին երակները կուռին, արիւնը արտաքոյ կարգի ջերմութիւն մի կը ստանայ, սրտին բաբախելը երազելով կենսական շարժման մէջ չփոթութիւն և անկարգութիւն կը ձգէ, աճումը կը փութացնէ . մարտդութեան կամ սննդական գործողութիւնը արտաքոյ կարգի կը կատարուի, անդական հիւթերը համարեայ թէ կը տոչորին քան թէ կը զտուին, որով ըստ բաւականին սնունդ չառնելով և միւս կողմէն ալ շարունակ հեշտասէր խորհուրդներով տպաւելով օր յաւուր կ'անկաւի վատթարութեան մէջ :

Բոլորհոգութիւնը այնպիսի կիրքերէն մէկն է, կամ թէ լսենք կիրքերու բովանդակութիւնն է, որ կեանքը իւր արմատէն և բուն աղբիւրէն կ'ապականէ . քանզի մարդուն կենսական ոգին կը ցամքեցնէ, այն ազնիւ հիւթը, զոր քիչ մի վերը ձեզ յայտնեցի և ցոյց տուի որ ինչպէս մարմնի ամեն մասանց մէջ մաննելով զայն կը սնուցանէ և կը զրացնէ . ահա բոլորհոգութիւնը այնպէս կը շարժէ և կը շփոթէ մարդկան ներքին զգայարանքներն որ այս նուրբ և ուգեղէն կենդանարար հիւթը կ'արգիլէ իւր բուն պաշտօնէն, չի թողուր որ զձեզ սնուցանէ, այլ ձեր յիմարութիւնը հաճեցնելու համար կը խոտորի իւր պաշտօնէն և ձեր կեանքը կը ցա-

մարեցնէ և կը չորայնէ :

Դուք, թշուառ որդեակէք իմ, դուք աղիաութեամբ կը յաճախէք այդ չորութեան մէջ և կ'աշխատիք յաղեցընել ձեր կիրքը, բայց պիտի տակաւն երբ զիտնաք որ կիրքերը յաղենալ չեն գիտեր, քանի գրգռեալ այնչափ կ'աճին ու պնդեցէ կուզեն, դուք ձեր յիմար կրից հեռուելով և յաճախելով օրէ օր առանց ձեր զգալուն ի ներքուստ կը մտնէք եւ ձեր մարմինը դիւրապատուաւ կ'ընէք գիտարարեցէք տխուրութեամբ, այլ և այլ բարձրմանց, թորախտութեան, ապշութեան, խլութեան, կուրութեան, ակամեղանտութեան, յօգուածացաւութեան, և այլն : Այս մէկն մի ցաւերը ոչ միայն կը վշտացընեն զձեզ այլ եւ ձեր մարմինը մտնաւ մաս կուտն :

Եթէ մէկը գանական առած դայ եւ լսէ ձեզ, թէ « Ամենակարեւոր պէտքի եւ մեծ օգտի մի համար ձեր մարմինէն փոքրիկ կտոր մի պիտի փրկեցնեմ » : դուք ամեն հնարք ի գործ կը դնէք չը թալարելու և կը փախչէք : Բայց ինչու ուրեմն կիրքերէն ալ չէք փախչիր, եւ միշտ նոցա թելադրութեանը կը հետեւիք, որք ամեն մէկ անգամին ձեր հոգիէն ու մարմինէն ձեր տիրուն առողջութենէն եւ կեանքէն մեծամեծ մասեր կը փրկեն :

Յանկութիւնը, բղձախոհութիւնը, վախճ և սրտշոտ սէրը վերջապէս աւանտեալ հիւանդութեանց պատճառ է : Այս ստեղծելի կիրքը մարդուն բանականութիւնը առնելով անոր մտաց գեղեցիկ լուսաւորութիւնը կը մթայնէ և անբաններէն աւելի վատ թարայնելով՝ մարդու չը վաղած անբանական գործերու, սոսկալի մեղքերու եւ ամենապիտանաւոր միջոցներու ձեռք զարնել կուտայ, յաղուրդ դրտնելու համար : Այս փառս, ինչ օգուտ

որ չէք գիտէր թէ ինչէր կը գոհէք ձեր անձէն, ձեր ոյժէն, ձեր բոլոր զգայութեաններէն : Ես ալ եւ որ չէք գիտէր թէ ամեն մէկ անգամին որ դուք ձեր այդ կրից թելադրութեան կուրորէն կը հետեւիք, քանի անգամ որ ձեր անտի հաճոյքը կը կատարէք, այն ամեն անգամին ձեր առողջութեան և կենաց ծուծը կը քամէք : Քանի ոչ թէ միայն գործով, այլ և խորհրդով անգամ երբ կը մտնէք և ձեր երեւակաւ յաւթիւնը հեշտական տեղիներով կամ խորհուրդներով կը զբաղեցնէք, նոյն այն ներքին շարժութիւնները և կրից յաղու մի և նոյն կերպով կը պատահի : այդ վիճակին մէջ ալ ջղային ձգտումը, կտորախլ (կեռիւն) հեշտական մեղկութեան և ներքին տագնապի մը նշաններն են : Այսպիսի խորհուրդներով զբաղեալ անձին երակներն ու ջղերը կը թուլան ներքին առջնայ պնդութիւնը կը լուծուի և առկա առ տակաւ նոյն կենդանական ոգիքը ինքնին ալ կը կորսուի, որով նոյն վնասակար հետեւութիւնները յառաջ կուգան, հասար որչափ առաւել՝ երբ անխոհմտաբար գործնական սպառմունքն ալ խորհրդոց հետ լծորդին :

Բայց անտարակոյտ, գործը խորհրդոց հետեւանքն է, քանի որ մէկը վատ խորհուրդներու անձնատուր կը լինի, հարկաւ յարմար առիթ պիտի որոնէ և օր մի երբ պատահութիւն ունենայ՝ զայն ի գործ պիտի դնէ : Ուրեմն զխտուոր զգուշանալու բանն այն է որ մարդ իւր խորհրդոց չը ներէ և թող չը տայ որ իւր կիրքերն յաղող բաներու վերայ մտածէ, զի այն ինքն է բուն մեղաց առաջնորդը, և անոր համար է որ մեղաց զուգակրքիւ ծանրութիւնն ունի, վասն զի « Յանկանալու խորհրդով կնոջ նայելը շուտիւն

ընել է. և վասն զի որունն ելած խոր-
հուրդներն են որ մարդը կը պղծեն ու.

(Երբ-նալ-ի-ն.)

ԱՅՍ ԱՌՎՈՐՈՒԹԻՒՆՍ

ՉԵՄ ԿԱՐՈՂ ԲՈՂՈՒՄ

Երբ արքեպոսկոս մը ասեմք թէ այդ
չար մոլութիւնը թող, երբ հայհոյել մը
ասեմք թէ մի հայհոյեր. երբ բարկու-
ցողի մը ասեմք թէ մի բարկանար.
վերջապէս երբ ամեն տեսակ մղկներու
և մեղսասէրներու կարեկցաբար իրատ
տրուի թէ այդ արածդ քեզ վնասա-
կար է, մի հետեւիր այդ մղկեկան սո-
վորութեանդ, աշխատէ ետ կենալ
այդպիսի վնասակար բաներէ. նոքա
մեծաւ մասամբ կը պատասխանեն.
Այս սովորութիւնս չեմ կարող թողոյ.
Ետտ ինչ՞ պատասխան մի է այս.
Եւ պատասխանողի յետին աստիճան
խեղճութեան նշան. բանզի այս որս
տասխանով նա կը վկայէ որ ոչ այնչափ
բռնած՝ որչափ որ բռնաւորէ մի բռն-
նուած է. զոր չեմ կարող թողոյ՝ ասելը
կը նշանակէ որ անբաժան կերպիւ կու-
տուած է նորա հետ: Այսինքն այն-
պիսի բանի մի հետ որ թէ բազմաց
վկայութեամբ թէ օրինակներու յա-
ճախութեամբ և թէ նոյն իսկ մղկն
իւր գիտակցութեամբ կը հաստատեն
թէ վնասակար է:

Ահա այդպիսի վնասակար լինելը
հաստատուած բան է մի է որ կ'ասէ թէ
չեմ կարող զատուիլ. ինչ որ ասել է
թէ, Զիս կողոպտող և չարաչար ի-
րեն ծառայեցնող առաջակից չեմ կա-
րող թողոյ. նոյնը ասել է. Այս առ-
կարութիւն չեմ կարող թողոյ:

Չեմք գիտեր թէ պատիւ որոնող
և ազատութիւն սիրող մարդիկ ինչպէս
կը զինանան այս նուաստութեանն յանձն
տառել, և չնչին ու վնասակար տուի-
րութեան մի գերի լինիլ, մինչդեռ բա-
րի խրատի մի հնազանդիլ չեն կամիր.
օգտակար օրէնքի մի հարստակիլը ա-
զատութեան հակառակ կենթադրեն.
չեմք գիտեր թէ ինչպէս բարոյական դե-
րութեան նիւթականէն ունեցած ա-
մենամեծ առաւելութիւնը չեն զգար.
ինչպէս չեն ուզեր հասկանալ թէ «Որ
գործէ զմեզու ծառայ է մեղացն ու»:

Մարդկան մէջ այսօր բիւրաւ որ
մոլութիւններ կան, ինչպէս են արքե-
ցութիւն, շուայտութիւն, հեշտախ-
տութիւն, նորոսիրութիւն, խաղա-
մոլութիւն, օտարաց նմանելու մոլու-
թիւն, և այլն: Այս ամենը կան մարդ-
կան մէջ, նա մանաւանդ մեր ազգին
մէջ, որովք իրենց տուները կը քան-
դեն և խաղաղութիւններն կը վրդուին.
այս ամենը չարիք են և մարդիկ այս
ամենուն չարիք և վնասակար լինելը
գիտնալով հանդերձ ամեն օր կը հե-
տեւին և ով որ համարձակի զիրենք
զգուշացնելու, ցաւօք օրափ կը պա-
տասխանեն թէ չեմք կարող թողոյ:

Մեր խօսքը առ այժմ այս յայտնի
մոլութեանց և մեղաց վերայ չէ. զոր
ամեն որ կը պատարակէ, նոյն իսկ մե-
լին ալ զօրաւոր կերպիւ կը հերքէ, այլ
այնպիսի սովորութեան մի վերայ է,
որ դժբաղդաբար մոլութիւն համար-
ուած չէ այլ քաղաքավարութեան
կարգ անցած է. այն է, ճիսխտո գոր-
ծածութիւնը, զոր ողջամիտք այսօր միւս
մոլութեանց կարգը կը դասեն:

Արդարեւ մոլութեան կարգն ան-
ցած է այսօր ճիսխտո իւր իրիտ ան-
կանոն գործածութեամբը: Ծիսխտո
իւր շատ մի զղուելի և վնասակար ար-
դիւնքներովն հանդերձ մեր օրերը խիստ